

Tichy Géza
(1945–2021)

Február 2-án 76 éves korában váratlanul elhunyt Tichy Géza, az ELTE Professor Emeritusa. Kiemelkedő kutató fizikus, tanár, versenyszervező, de mindenekelőtt kiváló ember volt. Tevékenysége sok-sok szálon kötődik a KöMaL-hoz, a tehetség-gondozáshoz és általában a fizika tanításához.

Egyetemista korában, az 1960-as években nagyon aktív szereplője volt az akkor virágkorát élő Ifjúsági Fizikai Körnek, ott „mentortanárként” vonzotta maga köré az érdeklődő középiskolásokat. Jónéhányan az ő hatására lettek fizikusok. Amikor 1967-ben Kunfalvi Rezső útjára indította a Nemzetközi Fizikai Diákolimpiát, néhány éven át a magyar csapat felkészítője és az egyik vezetője volt. Az ő kezdeményezésére indult el 1970-ben az Ortvay Rudolf problémamegoldó verseny, amely azóta is az egyetemisták (és mostanában a középiskolások) egyik legrangosabb, 1 hetes otthoni munkát igénylő versenye. A KöMaL Ifjúsági Ankétok rendszeres előadója volt, emlékezetes előadásokat tartott a kvázikristályokról, a kerékpár és az anyagtudomány kapcsolatáról. A 2020. évi (a járvány miatt elmaradt) Ankéton a villanyautók fizikájáról akart beszélni. Tagja volt az Eötvös-verseny bizottságának, szinte minden évben voltak saját feladatai is.

Megalakulása óta tagja a KöMaL kiadását, versenyeit támogató Matfund Alapítvány kuratóriumának. Folyamatosan figyelemmel kísérte a Lapot, 69 kitűzött (mérési és elméleti) feladata is megjelent.

Kollégái, tanítványai, barátai meghatottan emlékeznek vissza rá. A teljesség igénye nélkül néhányat idézünk.*

Emlékszem hallgató voltam, amikor vizsgázni mentünk Gézához. Kijött a szobából egy „szakadt” pulóverben és megkérdezte: „Vizsgázni jöttetek?”. Mondtuk, igen, mire ő: „Rendben, egy pillanat, és felveszem az öltönyömet.” A stílus maga az ember.

Lenyűgöző volt Gézában, hogy ahányszor csak valami problémával fordultam hozzá, hogy ez hogyan is van, vagy azonnal tudta a választ, vagy számolt egy kicsit a táblánál és azután mondta meg. Közben látszott rajta, hogy ez az egész számára olyan, mint egy játék, amit ő nagy élvezettel játszik. Azt hiszem, ez csak a legkiválóbbak privilégiuma.

(Groma István)

1963 őszén Tichy Géza megnyerte az Eötvös-versenyt. Olyan megoldást adott egy váltóáramú, rezgőkörös feladatra, amellyel lenyűgözte a versenybizottságot – Vermes Miklós mint második megoldást közölte is ezt az Eötvös-versenyek feladatairól kiadott könyvében. Vektorábrás megoldás volt, Géza hasonló háromszö-

*Lásd még a <https://physics.elte.hu/content/tichy-geza-emlekere.t.17920> honlapot és a Fizikai Szemle 2021. évi 2. számát.

geket fedezett fel a felrajzolt vektorábrán, így sikerült bizonyítania a feladatban megfogalmazott meglepő állítást. A KöMaL-on felnőtt versenyzők mind analitikus megoldásokkal próbálkoztak, ahogyan a versenybizottság is – viszont Géza nem volt KöMaL-os versenyző. Ha ma felkeressük a KöMaL Arcképcsarnokot és beírjuk a keresőbe a Tichy nevet, egyetlen diák neve bukkan csak fel: Tichy Eszteré 1991/92-ből. Ő Géza egyik lánya ... Középiskolás korában Géza nem KöMaL feladatok megoldásán törte a fejét szabad idejében, hanem sportolt: vízilabdázott, edzésekre járt az uszodába.

(*Radnai Gyula*)

Úgy emlékszem, hogy 25 év alatt egyetlen Matfund kuratóriumi ülésről sem maradt távol. Sokat beszélgettünk, szerettük vidám, optimista lényét, logikus érvelését, a KöMaL matematika-fizika tehetséggondozásáért érzett felelősségét. Az alapítvány és a KöMaL szerkesztőség megőrzí emlékét.

(*Oláh Vera*)

Soha nem felejttem el az örökös derűjét, kedvességét, a hallgatók iránti lelkesedését. Tőle nem csak fizikát, hanem emberséget is tanultam. Ezt nagyon köszönöm neki. Hiányozni fognak nekem azok a beszélgetések, amikor fizikával kapcsolatos kérdéseimre sziporkázó válaszokat adott.

(*Cserti József*)

Az egyetemi évek alatt három tárgyat hallgattam Gézánál, közelebbről pedig az Eötvös-verseny bizottságában ismerhettem meg őt. Minden percét élveztem az együtt töltött időnek, nem volt olyan alkalom, amikor ne tanultam volna tőle valami újat. Legutóbb októberben a termodinamikai potenciálok Legendre-transzformációját magyarázta el a kérésemre, csak úgy futólag, egy papírfecniere rögtönözve, kristálytisztán, érthetően. Úgy, hogy azt elfelejteni soha nem fogom.

Géza rendkívül fontosnak tartotta a fizika népszerűsítését a legfiatalabb generáció tagjai között: diákolimpiai csapatvezetőként, versenyszervezőként, feladatki-tűzőként, valamint a KöMaL kuratóriumának tagjaként végzett tevékenysége felbecsülhetetlen.

(*Vigh Máté*)

Csak jó emlékeim vannak Tichy Gézával kapcsolatban. Az egyik legkedvesebb talán az, amikor néhány éve valamelyik egyetemi folyosón ebédelve hirtelen odalépett hozzám, jó étvágyat kívánt, megkérdezte, hogy vagyok; majd néhány perccel később már a kvantummechanika mélyén rejlő matematikai struktúrákról mesélt nekem. Számomra minden előadását ugyanez a hangulat hatotta át: egyértelmű volt, hogy lehengető és szerteágazó tudás birtokában van, azt mégis olyan természetességgel és főként végtelen alázattal tudta átadni nekünk, amire kevesen képesek. Kivételes fizikus és kivételes ember volt, bőven lenne még mit tanulnom tőle.

(*Németh Róbert*)

A fizika szinte valamennyi területén otthon érezte magát. Lehetett vele beszélgetni a szilárdtestfizikáról, anyagtudományról, elektrodinamikáról, termodinamiká-

ról, optikáról, kvantumelméletről, szinte mindenről. Ha valaki egy fizikai problémával fordult hozzá, gyakran azt mondta: „Könnyű az okosoknak, azok fejből tudják a megoldást. Én buta vagyok, nekem mindent ki kell számítanom matematikával.”

(Gnädig Péter)

Valamikor ötven évvel ezelőtt Géza befejezett a táblánál egy levezetést, felénk lépett, égnek emelte mindkét kezét, és lelkesen, átszellemült arccal felkiáltott: Ugye látjátok, hogy ez milyen szép!

És mi láttuk, hogy szép. Ahogy ő mondta, ahogy átérezte, ahogy mindenkinek át akarta adni azt az élményt, azt a szinte gyermeki örömet, ami eltöltötte egy-egy jól sikerült ötlet, levezetés, magyarázat után, azt a lelkesedést, ami a fizika, a világ megértése iránt áthatotta. Akkor egy pillanatra az ő szemével láttunk mi is.

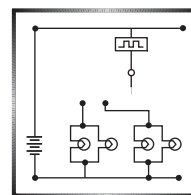
Néha, jobb pillanatainkban ma is így látunk. Mától már Géza nélkül, de az ő szemével, az ő örömeivel, az ő lelkesedésével.

(Dávid Gyula)

Sokunknak hiányozni fog színes egyénisége, nagy tudása, embersége.

A KöMaL Szerkesztősége és a MATFUND Alapítvány kuratóriuma

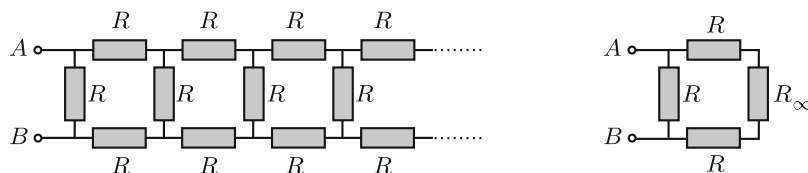
Ellenállászalagok

Bevezetés

1967-ben a Varsóban megrendezett első Nemzetközi Fizika Diákolimpián (IPhO) a második elméleti feladatban egy végtelen ellenálláslánc eredő ellenállását kellett meghatározni. A probléma az akkori középiskolai versenyfeladatok között újszerűnek számított. Azóta a hazai versenyeken és a KöMaL hasábjain is rengeteg változata tűnt fel a feladatnak, a problémakör standarddá vált a versenyzők körében.

Bevezetésként tekintsük az 1. ábra bal oldalán látható, csupa R ellenállásból álló, végtelen ellenállásláncot és határozzuk meg az A és B kivezetések között mérhető R_∞ eredő ellenállást!

1. ábra

Az ilyen típusú feladatoknál a szokásos megoldási módszer a következő. Vegyük észre, hogy az ellenálláslánc A és B -hez legközelebbi fokozatához egy ugyanolyan